

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ข้าวโพดฝักอ่อน จัดเป็นพืชผักที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากมีการใช้บริโภคสดภายในประเทศแล้ว ยังเป็นสินค้าส่งออกทั้งในรูปของข้าวโพดฝักอ่อนแช่เย็นและข้าวโพดฝักอ่อนกระป๋อง ซึ่งในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2538-2547) ประเทศไทยส่งออกข้าวโพดฝักอ่อนแช่เย็นเพิ่มขึ้นจากปริมาณ 3,536.35 เมตริกตัน คิดเป็นมูลค่า 81.17 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2538 และเพิ่มขึ้นเป็นปริมาณ 3,853.03 เมตริกตัน คิดเป็นมูลค่า 244.52 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2547 ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ ได้มีการส่งออกข้าวโพดฝักอ่อนกระป๋องเพิ่มขึ้น จากปริมาณ 50,426.16 เมตริกตัน คิดเป็นมูลค่า 1,071.92 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2538 เป็นปริมาณการส่งออก 63,471.00 เมตริกตัน คิดเป็นมูลค่า 1,675.03 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2547 (ตารางภาคผนวกที่ ก1) นอกจากนี้ ข้าวโพดฝักอ่อนยังได้ถูกบรรจุให้เป็นพืชที่อยู่ในโครงการตามแผนพัฒนาการผลิต การตลาดและการสร้างงาน เพื่อเร่งรัดให้มีการผลิตเพื่ออุตสาหกรรมและการส่งออก ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ต่อเนื่องมาจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)

ประเทศไทยถือได้ว่ามีศักยภาพในการผลิตข้าวโพดฝักอ่อน เห็นได้จากการขยายพื้นที่การเพาะปลูก ซึ่งมีการขยายตัวอย่างมากและต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 ซึ่งมีพื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดฝักอ่อน 142,194 ไร่ ให้ผลผลิต 140,024 ตัน เพิ่มขึ้นเป็นพื้นที่เพาะปลูก 244,902 ไร่ ให้ผลผลิต 305,107 ตัน ในปี พ.ศ. 2547 (ตารางภาคผนวกที่ ก2) (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2547) โดยที่ภาคตะวันตก (โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรีและนครปฐม) เป็นแหล่งที่มีการปลูกข้าวโพดฝักอ่อนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออกและภาคใต้ ตามลำดับ

ในด้านการส่งออก ประเทศไทยถือเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวโพดฝักอ่อนมากเป็นอันดับหนึ่งของโลก (กรมวิชาการเกษตร, 2547: 6) โดยตลาดส่งออกข้าวโพดฝักอ่อนแช่เย็นที่สำคัญของประเทศไทย ได้แก่ สหราชอาณาจักร ญี่ปุ่น เนเธอร์แลนด์ ออสเตรเลียและเดนมาร์ก โดยในปี พ.ศ. 2547 ประเทศไทยมีมูลค่าการส่งออกข้าวโพดฝักอ่อนแช่เย็นไปยังประเทศดังกล่าว คิดเป็นร้อยละ 51.12, 17.72, 6.47, 5.97 และร้อยละ 4.93 ของมูลค่าการส่งออกข้าวโพดฝักอ่อนแช่เย็นทั้งหมดของประเทศไทย ตามลำดับ (ตารางภาคผนวกที่ ก3) สำหรับตลาดส่งออกข้าวโพดฝักอ่อนกระป๋อง ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เนเธอร์แลนด์ เยอรมันและออสเตรเลีย โดยมีมูลค่าการส่งออกในปี พ.ศ. 2547 คิดเป็นร้อยละ 27.29, 10.05, 9.33, 5.97

และร้อยละ 5.14 ของมูลค่าการส่งออกข้าวโพดฝักอ่อนกระป๋องทั้งหมดของประเทศไทย ตามลำดับ (ตารางภาคผนวกที่ ก4) จากการที่ข้าวโพดฝักอ่อนมีตลาดส่งออกที่สำคัญดังกล่าว การเคลื่อนไหวของราคาในตลาดส่งออก ย่อมจะส่งผลมายังราคาข้าวโพดฝักอ่อนและผลิตภัณฑ์ภายในประเทศ

โดยทั่วไป พฤติกรรมของราคาในตลาดหนึ่งๆ จะเกิดจากปัจจัยด้านอุปสงค์และอุปทานของสินค้าในตลาดนั้น สำหรับกรณีของข้าวโพดฝักอ่อน พัฒนาการของการตลาด ได้เริ่มมีการแข่งขัน ทั้งด้านความต้องการเพื่อใช้บริโภคสดและความต้องการในการแปรรูปที่เพิ่มมากขึ้น โดยที่ความต้องการดังกล่าวจะถูกส่งผ่านมายังระบบการค้าของพ่อค้าคนกลาง เมื่อผนวกเข้ากับจำนวนด้านอุปทานที่มีอยู่ในขณะหนึ่งๆ จะก่อปรจขึ้นเป็นกลไกการกำหนดราคาในระดับต่างๆ ทั้งในระดับฟาร์ม ระดับขายส่ง ระดับขายปลีก รวมไปถึงถึงราคาของผลิตภัณฑ์ข้าวโพดฝักอ่อนแปรรูปในตลาดส่งออก (ฉัตรชัย โอพารกิจอนันต์, 2544) เป็นที่เชื่อกันว่า กลไกตลาดในระดับตลาดส่งออก มีอิทธิพลที่สำคัญต่อการกำหนดกลไกราคาในตลาดในประเทศ นอกจากนี้การศึกษาของหน่วยวิจัยธุรกิจเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2540) ได้ชี้ให้เห็นว่า การกำหนดราคาซื้อขายข้าวโพดฝักอ่อนของผู้รวบรวมในท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นคนกลางที่มีผลผลิตข้าวโพดฝักอ่อนผ่านมือมากที่สุด จะกำหนดราคาโดยพิจารณาจากความต้องการสั่งซื้อจากต่างประเทศเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาราคาข้าวโพดฝักอ่อนภายในประเทศ กลับพบว่าการเปลี่ยนแปลงขึ้นลงอย่างไม่แน่นอนและไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกับราคาส่งออก ในขณะที่เดียวกันราคาส่งออกผลิตภัณฑ์ข้าวโพดฝักอ่อนไปยังตลาดต่างประเทศ ได้มีรูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่ไม่แน่นอน อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงด้านอุปสงค์ของประเทศผู้นำเข้า (จินตนา อังคพิพัฒนชัย, 2542) การเปลี่ยนแปลงราคาข้าวโพดฝักอ่อนและผลิตภัณฑ์ในระดับต่างๆ ซึ่งมีรูปแบบความสัมพันธ์ที่ไม่แน่นอน อีกทั้งการศึกษาในประเด็นดังกล่าวในช่วงเวลาที่ผ่านมามีอยู่จำกัดและยังขาดการทดสอบในเชิงเศรษฐมิติ

ดังนั้น การศึกษาในครั้งนี้ จะเป็นการทดสอบแนวโน้มการเคลื่อนไหวของราคาและรวมถึงการทดสอบในเชิงเศรษฐมิติ เพื่อทดสอบอิทธิพลของความเชื่อมโยงราคาระหว่างราคาข้าวโพดฝักอ่อนที่ฟาร์มราคาตลาดกรุงเทพฯ และราคาส่งออกข้าวโพดฝักอ่อนแช่เย็นและข้าวโพดฝักอ่อนกระป๋อง รวมถึงจะทำการวิเคราะห์หาตลาดที่เป็นผู้นำในการอ้างอิงราคา ซึ่งข้อมูลที่ค้นพบจะเป็นข้อความรู้ที่สำคัญต่อการวางแผนการตลาดและการให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายทางด้านราคาและการตลาดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มการเคลื่อนไหวราคาของข้าวโพดฝักอ่อนและผลิตภัณฑ์ในแต่ละระดับตลาด รวมถึงการพยากรณ์ราคาในอนาคตของข้าวโพดฝักอ่อนและผลิตภัณฑ์

2. เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงราคาระหว่างตลาดท้องถิ่น ตลาดกรุงเทพฯ และตลาดส่งออกของข้าวโพดฝักอ่อนและผลิตภัณฑ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจถึงพฤติกรรมของราคาข้าวโพดฝักอ่อนและผลิตภัณฑ์ในตลาดระดับต่างๆ และทราบถึงแนวโน้มการเคลื่อนไหวของราคา ซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวจะมีประโยชน์ต่อการนำไปใช้วางแผนการผลิตและการตลาดต่อไป

2. ทราบถึงอิทธิพลของตลาด ต่อการกำหนดราคาในระดับต่างๆ อันนำไปสู่การเสริมสร้างนโยบายทางด้านการพัฒนาเสริมสร้างตลาดข้าวโพดฝักอ่อนและผลิตภัณฑ์ให้เข้มแข็งต่อไป

ขอบเขตของการศึกษา

ข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ เป็นข้อมูลอนุกรมรายเดือนย้อนหลัง 7 ปี ตั้งแต่เดือนมกราคม ปี พ.ศ. 2541 ถึงเดือนธันวาคม ปี พ.ศ. 2547 จำนวน 84 เดือน โดยพิจารณาใช้ราคาข้าวโพดฝักอ่อนจาก 3 ระดับตลาด ดังนี้

1. ตลาดท้องถิ่น ได้แก่ ราคาข้าวโพดฝักอ่อนที่ฟาร์ม
2. ตลาดกรุงเทพฯ ได้แก่
 - 2.1 ราคาขายส่งข้าวโพดฝักอ่อน ณ ตลาดกรุงเทพฯ
 - 2.2 ราคาขยปลีกข้าวโพดฝักอ่อน ณ ตลาดกรุงเทพฯ
3. ตลาดส่งออก ได้แก่
 - 3.1 ราคาส่งออก F.O.B. ข้าวโพดฝักอ่อนแช่เย็นไปยังสหราชอาณาจักร
 - 3.2 ราคาส่งออก F.O.B. ข้าวโพดฝักอ่อนแช่เย็นไปยังประเทศญี่ปุ่น
 - 3.3 ราคาส่งออก F.O.B. ข้าวโพดฝักอ่อนกระป๋องไปยังประเทศสหรัฐอเมริกา
 - 3.4 ราคาส่งออก F.O.B. ข้าวโพดฝักอ่อนกระป๋องไปยังประเทศญี่ปุ่น

วิธีการศึกษา

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษา จะใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) เกี่ยวกับสภาพการผลิต การตลาดและรูปแบบการกำหนดราคาของข้าวโพดฝักอ่อนและผลิตภัณฑ์ ข้อมูลสถิติราคาข้าวโพดฝักอ่อนและผลิตภัณฑ์ โดยทำการรวบรวมจากเอกสาร รายงานและบันทึกที่ได้มีการรวบรวมไว้ เช่น สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร กรมศุลกากร เอกสารวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ฯลฯ

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

รูปแบบของการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis) และการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (quantitative analysis)

2.1 การวิเคราะห์เชิงพรรณนา เน้นอธิบายถึงสภาพการผลิต การตลาด การส่งออกและรูปแบบการกำหนดราคาของข้าวโพดฝักอ่อนและผลิตภัณฑ์ โดยภาพรวมในระดับประเทศ

2.2 การวิเคราะห์เชิงปริมาณ จะทำการวิเคราะห์พฤติกรรมการเคลื่อนไหวราคาของข้าวโพดฝักอ่อนและผลิตภัณฑ์ในรูปแบบ ARIMA โดยวิธีของ Box and Jenkins ในขณะที่การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างราคาข้าวโพดฝักอ่อนและผลิตภัณฑ์ ระหว่างตลาดท้องถิ่น ตลาดกรุงเทพฯ และตลาดส่งออก จะใช้วิธี regression analysis ซึ่งรายละเอียดจะกล่าวในบทต่อไป